

از سلسله منابع

نفس منکلی

«بارقه ۲»

شرح و تحقیق پیرامون جلد هشتم اسفار صدرایی
الحکمة المتعالیة فی الاسفار العقلیة الاربعة
«فی ماهیة النفس الحیوانیة و بیان جوهریتها»

با تحقیق و تدریس دانشمند معظم فیلسوف متاله

استاد سید علی موسوی

- سرشناسه : موسوی، سیدعلی، ۱۳۰۷ -
 عنوان قراردادی : الحکمه المتعاليه فی الاسفار الاربعه. شرح
 عنوان و نام پدیدآور : از سلسله مباحث نفس قدسی الهی: شرح و تحقیق پیرامون الحکمه المتعاليه فی الاسفار الاربعه،
 جلد (۸) صدرایی / تحقیق و تدریس سیدعلی موسوی.
 تهران: چاهه، ۱۳۸۹-۱۳۹۰.
 مشخصات نشر :
 مشخصات ظاهری :
 شابک :
 دوره: ۹۷۸-۹۶۴-۵۳۵-۲۶۲-۰، ۲۷۰۰۰ ریال ج. ۱: ۹۷۸-۹۶۴-۵۶۴۱-۲۹-۷، ۴۵۰۰۰ ریال
 ج. ۲: ۹۷۸-۹۶۴-۵۳۵-۲۶۱-۴
 وضعیت فهرست نویسی :
 یادداشت :
 یادداشت :
 یادداشت :
 یادداشت :
 جلد دوم اثر حاضر توسط انتشارات دارالتفسیر منتشر شده است.
 کاتالامه:
 بارقه ۱. سیر نفس. - بارقه ۲. فی ماهیه النفس الحیوانیه و بیان تجربدها.
 شرح و تحقیق پیرامون الحکمه المتعاليه فی الاسفار الاربعه، جلد (۸) صدرایی.
 صدرالدین شیرازی، محمدبن ابراهیم، ۹۷۹ - ۱۰۵۰ ق. الحکمه المتعاليه فی الاسفار الاربعه -
 نقد و تفسیر
 موضوع :
 فلسفه اسلامی - متون قدیمی تا قرن ۱۴
 شناسه افزوده :
 صدرالدین شیرازی، محمدبن ابراهیم، ۹۷۹ - ۱۰۵۰ ق. الحکمه المتعاليه فی الاسفار الاربعه.
 شرح
 رده بندی کنگره : ۱۸۸BBR / ۱۸ الف ۴ - ۱۳۸۹
 رده بندی دیویی : ۱۸۹ / ۱
 شماره کاتالانسی ملی : ۴۰۵۳۳۰۲

انتشارات دار التفسیر

از سلسله مباحث نفس قدسی الهی بارقه ۲

- ◆ مؤلف: استاد سید علی موسوی
- ◆ ناظر فنی: رقیه رنگین کمان
- ◆ ویراستار: آرزیتا وداد
- ◆ ناشر: دارالتفسیر
- ◆ لیتوگرافی و ناظر چاپ: ترام اسکتر ۵۸-۷۸۳-۲۵۱
- ◆ چاپ: طاهّا
- ◆ نوبت و سال چاپ: اول / ۱۳۹۰
- ◆ شمارگان: ۱۰۰۰
- ◆ قیمت: ۶۰۰۰ تومان
- ◆ دوره: ۹۷۸-۹۶۴-۵۳۵-۲۶۲-۰
- ◆ شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۳۵-۲۶۱-۳
- ◆ بارقه ۲: ۳-۲۶۱-۵۳۵-۹۶۴-۹۷۸

قم، خیابان معلم، میدان روح الله، تلفن: ۷۷۴۴۲۱۲ - تلفکس: ۷۷۴۱۶۲۱

مرکز پخش: ۰۹۱۲۷۷۲۳۴۶۷۰ - www.ostad-mosavi.com

حق چاپ برای مؤلف محفوظ است.

فهرست مطالب

۱۱.....	مقدمه
۱۷.....	درس هشتم جلد هشتم اسفار، صفحه ۶
۱۷.....	برهان بر وجود نفس
۱۷.....	نفس، محرک بروز تأثیرات اجسام
۲۳.....	"اثر" و "نشان"
۲۵.....	دربارۀ «برهان نفس»
۲۵.....	"برهان" به یقین می‌رساند نه به حد
۲۹.....	"حیات" در مکتب ماتریالیسم، ایده آلیسم و ملطی
۳۱.....	حیات یعنی عشق
۳۳.....	درس نهم جلد هشتم اسفار، صفحه ۷
۳۳.....	"نفس"، همان اشراق بی حد است
۳۸.....	حیثیات متعدد نفس از بیان حکما
۴۲.....	نفس از هیولای ضعیف زاده نمی‌شود!
۴۲.....	مادر ناقص و ولنگار، فرزند متعالی به بار نمی‌آورد
۴۵.....	معانی واژه "حد"
۴۶.....	نفس از دیدگاه محمد بن زکریای رازی و ناصر خسرو

درس دهم جلد هشتم اسفار، صفحه ۱۱.....	۵۱
«حکمة مشرقية».....	۵۱
کمال نفس.....	۵۱
استکمال نفس با جلوة عینی نبوت، ولایت و عصمت.....	۵۵
عظمت نفس و تحوّل عالم.....	۵۹
کمال نفس محمد رضای حکیم.....	۶۲
آغاز درس اسفار.....	۶۲
درس یازدهم جلد هشتم اسفار، صفحه ۱۶.....	۶۷
اشراق نفس و جهش نیروهای فعاله بدن.....	۶۷
تأثیر نفس بر قوای حیوانی.....	۷۳
نظراتی پیرامون "کمال نفس".....	۷۴
کمال از دیدگاه داروین.....	۷۵
نظر طبیعت گرایان در مورد کمال.....	۷۷
نظام کمال یعنی نظام ضدّ بوجی.....	۷۸
رابطه بین نبوت، رسالت و ولایت.....	۸۲
درس دوازدهم جلد هشتم اسفار، صفحه ۱۸.....	۸۷
بررسی نظریه عقل سالم در بدن سالم.....	۸۷
کرات و افلاک و مقوله نفس.....	۹۵
بررسی نظر ابن سینا و فیثاغورس.....	۹۵
تفاوت فلک و کره.....	۱۰۰
اما فلک چیست؟.....	۱۰۱
درس سیزدهم جلد هشتم اسفار، فصل (۲)، صفحه ۲۳.....	۱۰۳
افلاک و عقل.....	۱۰۳

۱۰۸	تسخن اسکندر افرویدی پیرامون نفس فلکی
۱۱۰	نفس سماوی از بیان افلاطون
۱۱۳	چگونگی تأثیر نفس بر بدن
۱۱۵	در جوهریت نفس
۱۲۱	درس چهاردهم جلد هشتم اسفار، صفحه ۲۶
۱۲۱	جوشش درون و اشراق برون
۱۲۱	نظر اشراقی شیخ یحیی سهروردی
۱۲۳	جوشش درون و ردّ نظر اشراقی محض
۱۳۱	"حیات" از دید مکاتب مکانیست، ماتریالیست و رئالیست
۱۳۳	ولایت علی علیه السلام مصداق نفس قدسی عالم و فاطمه علیها سبین و مقوم آن
۱۳۴	چگونگی تأثیر نفس بر جسم
۱۳۷	درس پانزدهم جلد هشتم اسفار، صفحه ۲۸
۱۳۷	ارتباط میان نفس و جسم
۱۳۸	روشن شدن جهان با ابزار نوری و نورانیت دل با "قولوا لا اله الا الله..."
۱۴۲	نورانیت دل با سیر و سلوک
۱۴۳	نورانیت با اشراق نفس قدسی
۱۴۳	سیر ابو حفص حدّاد
۱۴۶	جوهریت نفس
۱۴۶	بررسی نظر ابن سینا در جوهریت
۱۴۷	استقلال جوهر در جوهریت
۱۴۹	جوهر چیست؟
۱۵۱	نابودی قانون جبر
۱۵۱	چرا مرد، مرد شد و زن، زن؟

- نقش نفس در تصدیق‌ها و انکارها ۱۵۲
- گهواره نماد گور! ۱۵۲
- درس شانزدهم جلد هشتم اسفار، صفحه ۳۲ سطر سوم ۱۵۵
- بروز نفس ۱۵۵
- بررسی اقرار و انکار نفس در گهواره و گور ۱۵۵
- بحث "گهواره و گور" بحث تناسخ نیست! ۱۵۹
- منشأ رنگ چهره انسان از دیدگاه‌های مختلف ۱۶۰
- زن و علم ژنتیک ۱۶۰
- بشر نمی‌تواند مبدع بشر باشد ۱۶۱
- "هیولا" انسان می‌سازد! ۱۶۳
- اشکال مستشکل و پاسخ ملاصدرا ۱۶۴
- عنایت نفس و عدم تلاشی فوری تن پس از مرگ ۱۶۴
- اجسامی که سال‌ها پس از مرگ هم متلاشی نشدند ۱۶۷
- بیان افلاطون در عظمت نفس ۱۶۸
- بیان ارسطو در عظمت نفس ۱۶۹
- نظر "لوکومت دونوی" راجع به نفس ۱۷۰
- سیر نفس خواجه عبدا... انصاری ۱۷۰
- درس هفدهم جلد هشتم اسفار، صفحه ۳۳ ۱۷۳
- جوهر وجود و منشأ رنگ پوست ۱۷۳
- تأثیر محیط و طبیعت بر رنگ پوست ۱۷۸
- قدسیت نفس در سفید پوست و سیاه پوست و ۱۷۹
- تأثیر رنگ پوست در برخوردها ۱۷۹
- حفظ جسم از اشراق نفس یا ترکیب عناصر ۱۸۲

نظر فخر رازی در نفس مولود.....	۱۸۳
پرسش بهمنیار از استادش بوعلی.....	۱۸۵
اشراق نفس در رسولان، اوصیا و اولیاء.....	۱۸۷
عمل رجال الغیب.....	۱۹۰
درس هجدهم جلد هشتم اسفار، صفحه ۳۳.....	۱۹۳
بررسی سه نظر در حدوث و بقای نفس.....	۱۹۳
الف) نظریه حرکت جوهری ملاصدرا.....	۱۹۳
ب) نظر شیخ اشراق در بقای نفس.....	۱۹۷
ج) نظر محمد بن زکریای رازی در فساد نفس و جسم.....	۲۰۰
بازگشت به بزم یار با سیر و سلوک.....	۲۰۲
پرتوی از نفس قدسی.....	۲۰۴
درس نوزدهم جلد هشتم اسفار، صفحه ۳۹.....	۲۰۵
اثبات وجود نفس با جسم.....	۲۰۵
برهان اول: نظریه ایجاد و اعدام.....	۲۰۶
برهان دوم: انتقال از کم به کیف.....	۲۰۸
برهان سوم: تغییر حالات انسان.....	۲۰۸
آثار نفس.....	۲۱۱
نفس و طلب علو.....	۲۱۲
عالم لاحد نفس.....	۲۱۴
خطاب‌ها به نفس است.....	۲۱۶
منابع.....	۲۲۱

مقدمه

به نام او که هستی او پیداتر از هستی سایر اشیاء است، زیرا که او به خود پیدا و هستی سایر اشیاء به او هویدا است. و با نام و یاد خاتم نبیین و سید مرسلین، محمد ﷺ و عترت پاکش، به خصوص علی بن ابیطالب علیه السلام و باقی ائمه علیهم السلام.

در سده اخیر، بشر آن چنان غرق در غوغای زندگی، درگیر روزمرگی و برآوردن حاجات و نیازهای مادی و سرگرم حوادث و لحظه‌های زودگذر عمر شده که اگر از او حقیقت "نفس قدسی الهی" را جويا شوی، گویی از مقوله‌ای غریب و ناآشنا با او گفته‌ای. او که تمام امیدها، دلبستگی‌ها و تعلقاتش را نثار زندگی و پیامدهای آن می‌کند و به این ترتیب، حتی در حرکت به سوی علم نیز گاه آن را به کذب آمیخته، زنجیر هوی و هوس بر آن بسته و با پیرایه و انگیزه‌هایی هم چون ثروت و قدرت، وجهه روحانی علم را خدشه‌دار می‌کند.

«و العصر ان الانسان لفي خسر»

آری، بشر به اقتضای محدودیت‌های بشری و پیچیدگی‌های زندگی

امروز خود، قادر به بهره‌گیری کامل از دریای بی‌کران و خروشان نفس قدسی الهی نیست؛ مگر آن که در خلوتخانه وجود، شمعی افروخته، درون خویش را به نور الهی روشن کرده، آداب بندگی آموخته و جانش مترنم از جمال الهی شده باشد. تن آلوده و فکر پرتشویش را باید به آب زمزم علم، حلم و سلم، غسل داده و پاکیزه ساخت و زاد و راحله‌ای از علم و عرفان را نیز می‌بایست در نزد استادی حکیم کسب کرد.

باید از میان حکمت استدلالی (به مدد قیاس و برهان و صغری و کبری و نتیجه)، حکمت تجربی و آزمایشگاهی (به مدد عقل)، حکمت ذوقی (به مبداء الهام، اشراق، روشنی ادراک و عقل بالمستفاد) و علوم مختلف که ریزه‌خوار خوان حکمت متعالیه هستند، به سرچشمه خروشان نفسِ قدسی الهی رسید، وضوینی ساخت و از جام پرشده سلوکش، قطره‌ای نوشید. این گونه است که می‌توان امیدی داشت که هم چون فقیر کوی بار، در رواق جان، زائر شویم و در آینه دل، فقط او را بیابیم و او را ببینیم و بس.

اگر در این هیاهوی علمی، دانشمندانی چون نیوتن، دینگر، لایلاس و... در پی ذرات یا امواج نوری و اثبات قضایای علمی دیگر بوده یا کسانی با تلاش خود در مراکز صنعتی مولد نیروی برق شده و دنیای تاریک را به نور ظاهر آراسته‌اند، بزرگان، عرفا و محققین دل و جان‌شناس نیز در پی نورانیت دل و دریافت عظمت نفس قدسی با سیر و سلوکی الهی و قرآنی در وادی عرفان بوده‌اند. اما درباره این کتاب که جلد دوم از مجموعه تدریس و

تحقیقات فیلسوف متأله حضرت استاد موسوی در باب جلد هشتم اسفار صدرایی و بحث "نفس" است، در این کتاب، قیل و قال‌ها و نظرات برخی محققین مانند ملاصدرا، محمد بن زکریای رازی، ناصر خسرو، ابن سینا، شیخ یحیی سهروردی، فیثاغورس و افلاطون، پیرامون نفس قدسی مطرح و مورد بررسی قرار گرفته است.

در جای جای کتاب، گاه سخن از تأکید بر بقای نفس و عدم فناى آن است و گاه علت سیر نفس در عالم ناسوتی مورد بررسی قرار می‌گیرد. نظر برخی بر آن است که «نفس از مقام عالی خویش فروافتاده و از عالم قدسی خویش غافل مانده و این قدرت مباده است که آن را حفظ و عظمش را به نفع خود ضبط کرده است. به این ترتیب، دیگر هیچ بزم و جایگاهی برای قرب آن وجود ندارد». آنان معتقدند «نفس»، چنان بیگانه شد که همه عنایات و راز و رمزها را از یاد برد... این دانشمندان، در واقع، با این نظر خود، تمام شکوه و جلال نفس قدسی الهی را در هم می‌شکنند.

در مقابل نظر اینان، برخی دیگر، دلیل سیر نفس در عالم ناسوتی را خطا و غفلت نمی‌دانند بلکه رسالتی می‌دانند که موجب جلوه دادن به جسم سنگین و بی‌تحرك و برانگیختن جسم مرده‌ای است که آستن استعدادهاست. همین نفس است که با تأثیرات خود، چشم را بینا و گوش را شنوا می‌کند و به هر یک از اعضا نیز توانایی‌های خاص خود را می‌بخشد.

اما همین انسان که تمامی هم و غم خویش را بر پایه پیرایه‌های

ناسوتی بنا نهاده است، آن گاه که تمام آشنایانش با او بیگانه می شوند و نمی دانند که چه کند، به کجا تکیه دهد و چشم امید به که بدوزد، آن هنگام که قدرتش بی اثر می شود و امیدش از تعین ها و دلبستگی هایش، ناامید و با شادی هایش بیگانه می شود، تمامی رنجی که برای مال و قدرت کشیده و حق هایی که ناحق کرده بی مقدار می ماند، ناگهان به یک آشنا، یک جلوه و یک فیض می رسد، در حقیقت نوای آشنای نفس قدسی الهی را می یابد و او را آرام می کند.

آن گاه که انسان، در پی رمز جان و دل و آرامش و پناهگاهی برای خویش می گردد، به جلوه من الهی و الی الهی نزدیک می شود که همان نفس قدسی الهی اوست.

این جاست که اگر بکوشد بار دیگر با سیر و سلوک به حریم یار و به همان بزم قرب، راه می یابد و نور عشق و صفا و حقیقت، برای او پدیدار می شود. او در این حالت می تواند کمال نفس را با جلوه عینی نبوت، ولایت و عصمت تجلی بخشد.

آری، آنان که عقیده محکم، استعداد نورانی و اشتیاق کافی داشته و تمامی ذوق و تلاش خود را به کار گرفته تا عظمت نفس انسانی خویش را هویدا ساخته و به راستی طالب این گنج لالی شده اند، هرگز خویش را به بهای اندک نفروختند.

چنین انسان هایی به ظاهر در نهایت سادگی اما در باطن، با تمام پیچیدگی های انسان و جهان، دل هایی را متحول و دنیایی را اداره کرده اند. آنان میعادشان در خرابات و ذکرشان عشق حق است و بس.

این اثر متعالی توحیدی، دومین بارقه در جهت سیر نفس و آشکار کردن عظمت انسان است که به همه شیفتگان وادی فلسفه، حکمت و عرفان تقدیم می‌شود.

و اما از بیان استاد:

بار خدایا تو را سپاس می‌گذاریم که زمینه‌ای فراهم کردی تا این نکات ظریف توحیدی و الهی، فرصت بیان و ابراز پیدا کنند. اما میزان اثرش را به تو واگذار می‌کنیم. یعنی بیان این بارقه فیض و مهر و لطف تو از سوی ما و تأثیر آن بر روح و روان انسان، بستگی به ظرفیت و شایستگی‌ای دارد که از تو دریافت نماید تا این نکات را در دورانی دیگر و زمانی دیگر، برای سینه‌ها و دل‌های پاک دیگری ابراز کنند تا در روز حشر، از این ازلت، بهره‌ها گرفته شود.

ای خدای لایزال، به خود تو و خاندان عصمت و طهارت واگذار می‌کنیم. ان شاء...

و من الله التوفیق